

Hogyan keletkezett a Balaton? Hogyan szabályozták vízszintjét? Mekkora a B. méretei? Mi építette fel a déli part túrzásait? Milyen az északi part felszíne? Milyen a délié? Milyen a balatoni élet nyáron? Télen? Mik a befagyott tó jelenségei? Hogyan juthatunk el a Balatonra lakóhelyünkről? Melyik vármegye területén fekszik a Balaton?

Képszemléltetés.

Udvarhelyi Károly.

Német nyelv.

Egy rajzoltatva lefolytatott német óra.

A változatosság gyönyörködtet, tartja a közmondás. Érvényes ez a mondás a német nyelvi oktatásban is, sőt itt még inkább mint másutt. Mert míg a többi tantárgyban már maga a nyújtott ismeretanyag is az újszerűség ingerével hat, addig a kezdetben rendszerint nagyon is hétköznapi témákat tárgyaló német órában különféle ügyeskedésekhez és fogásokhoz kell folyamodnunk, hogy az érdeklődést felkeltsük és ébren is tart-suk. Igaz, hogy már az a pusztán tény is, hogy az ismert dolog-ról németül, tehát idegen nyelven tudunk beszélgetni, az is elegendő sokszor az öröm- és kedvérzet felkeltéséhez. De ha ezt a kedvérzetet ezenkívül mással is alátámaszthatom, sőt azt az aktivitásig felfokozhatom: akkor bűn volna azt fel nem használni. Ilyen alkalmas segítő és élénkítő eljárás a rajzoltatva beszélgetés. Nem lehet mindig alkalmazni, csak ha a tárgy olyan természetű, hogy ezt megengedi. De éppen mert ilyen tárgy nem sok van, fel kell használnunk ott, ahol ilyen kínálkozik, mert egy kis változatosságot visz bele rendes munkamene-tünkbe. Ilyen rajzoltatva letárgyalható téma a Lux—Altai-fé-le német olvasókönyv első kötetének 46. gyakorlatja a magyar címről. Évek óta így rajzoltatva tárgyalom ezt a témát, s meggyőződtem róla, hogy a gyermekek nemcsak az órán dolgoznak nagy kedvvel és örömmel, hanem otthon is lelkesebben végzik el munkájukat, s a rákövetkező órán igen jól tudják a beszédgyakorlatot. Ez azt mutatja, hogy a gyermek ebben a korban (I. oszt.) szereti a változatosságot nemcsak az ismeret-anyagban, hanem a feldolgozás módjában is. Mégcsak azt aka-rom megjegyezni, hogy a törlogummit teljesen száműzni kell és bár az óra a rajzoltatás jegyében folyik le, a hangsúly nem a rajzon van, hanem az azt kísérő beszélgetésen, melyben részt vesz az egyes tanuló, a csoport- és az egész osztály. Szóval ez

az óra amolyan igazi munkáltató óra, melyben a tanuló minden érzékével, minden képességével vesz részt. Ezek előrebocsátása után lássuk az óra vázlatos lefolyását, melynek rekonstrukciójában nagy segítségemre voltak a hospitáló II. éves tanárjelöltek jegyzetei is.

Vázlat.

Tanítási anyag: Das ungarische Wappen.

Szemléletető eszközök: Falikép, rajz a táblán, írás.

I. Előkészítés:

A múlt órán tanult olvasmány elolvasása lefordítása, szó-kikérdezés — mondatalkotás, kérdés-felelet, a tartalom önálló elmondatása.

Átmenet: A lopás bűn, nemcsak az egyes emberek között, hanem nemzeti viszonylatban is. A mi hazánkat is megrabolták Trianonban, de visszaszerezzük; erre figyelmeztet a címer.

Célkitűzés: Mi is az egész ország jelképe? Ime itt a címer. erről fogunk ma tanulni.

II. Tárgyalás:

1. A kép megbeszélése. (Wappen, Schild, Hälfte, Streifen, Hügel, Krone, Kreuz.)

2. Közösén megrajzoljuk a címert. (Színes krétával.)

3. Néhány szó felírása. (das Wappen, zeichnen, der Schild, der, Fluß, das Kreuz.)

III. Alkalmazás:

Hogyan rajzoltuk meg a címert. (Elmondás múlt időben részenként.)

IV. Nyelvtan:

A jövő idő alkalmazása. (Ich werde einen ungarischen Wappen zeichnen.)

V. Házi feladat:

A címer megrajzolása és részeinek megnevezése.

Részletes kidolgozás.

I. Wir treten in die Klasse, ein Schüler ruft: Achtung! Herr Professor ich melde es fehlt niemand. — Die Gruppenführer melden: Die Aufgabe ist fertig. — Schön. — Ich besichtige flüchtig die Hefte, da die Aufgabe blos die Abschrift einiger Sätze war, dann rufe ich: Legt die Hefte in die Bank, und nehmen wir die Bücher hervor. Suchen wir die 45. Übung: Der Hund mit dem Fleische.

Ez az olvasmány német betűkkel van nyomtatva, ezért olvasásának gyakorlása fölöttébb fontos. Általában az első osztályban nem lehet eleget olvasatni, s a technikai nehézségek legyőzése után, az értelmes hangsúlyozású olvasásra nagy gondot kell fordítani. A mondat helyes elolvasása után a gyermek le is fordítja azt magyarra. Ez a legrövidebb és legbiztosabb út annak kipuhatolására, vajjon érti-e a tanuló az olvasottat. Ezt az olvastatást még egyszer megisméltettem, de most már fordítás nélkül, s minden figyelmünket a jó hanglegjtésre fordítjuk. Az osztály természetesen együtt dolgozik, s a hibákat rögtön javítja. Ez az ismétlő olvastatás arra is jó, hogy felfrissíti az új szókat, s így megindulhat a szókikérdezés. A tanár magyarul kiejti a kérdéses szót, a tanuló elmondja németül, s mond rá egy mondatot. Ez a munka így folyik le:

Professor: lopni. Schüler: stehlen, stahl habe gestohlen. Ein Hund hat ein Stück Fleisch gestohlen.

P: szaladni. Sch: laufen, lief bin gelaufen. Er lief über einen Steg.

P: tisztá, átlátszó. Sch: klar. Das Wasser war klar.

P: a kép Sch: Das Bild, es, er. Er sah in dem Wasser sein Bild. —

Majd folytatjuk rövid magyar mondatok lefordításával. Pl. P: Az a kutya is bírt egy darab húst. Sch: Der Hund hatte auch ein Stück Fleisch. P: A szájában. Sch: In seinem Maule. P: A kutya azt gondolta, hogy az egy másik kutya. Sch: Der Hund meinte, das ist ein anderer Hund. P: El akarta venni a húst. Sch: Er wollte das Fleisch wegnehmen. P: Utána kapott a húsnak. Sch: Er schnappte nach dem Fleisch. P: A hús a vízbe esett és eltűnt. Sch: Das Fleisch fiel in das Wasser und war verschwunden.

Az esetleges hibákat persze közösen javították. Ezek után kérdés-felelet formájában vettük át az olvasmányt a következő képen: Was hat ein Hund gestohlen? Ein Hund hat ein Stück Fleisch gestohlen. (A nehezebb feleletet az osztálykar ismétli.) Wo lief er damit? (Über einem Steg.) Wie was der Wasser? (klar.) Was sah er in dem Wasser? (sein Bild.) Was meinte er? (Es sei ein anderer Hund.) Was hatte auch dieser im Maule? (ein Stück Fleisch.) Was wollte der Hund machen? (das Fleisch wegnehmen.) Wonach schnappte er? (nach dem Fleische.) Was geschah? (Das Fleisch fiel ins Wasser.)

Végül néhány jobb tanulóval önállóan is elmondatom egyszer az olvasmány tartalmát. Mindegyik gyermek mond egy-két mondatot. — Ezzel azután végeztünk is a leckével, s áttérhettünk a mai anyagra. Itt kénytelen vagyok magyarul beszélni, mert németül még nem értenek meg, pedig most következik az áthajlás, az érdeklődés felébresztése és a célkitűzés, csupa olyan mozzanat, melynek tisztán és világosan kell a gyermek előtt állnia. Ezért a magyar beszéd.

Áthajlás. Hát ez a kutyus alaposan póruljárt a lopott hússal. A tolvaj rendesen póruljár, egyszer csak elcsípi. S aztán a lelkiismeret furdalása, az a folytonos nyugtalanság, rettegés. Igazán nem volna kellemes egy tolvaj bőrében lenni. Pedig mégis mennyien vannak, sőt nemcsak egyes emberek áhítoznak a más vagyonára, hanem egész népek, nemzetek is. Hát nem minket is megraboltak szomszédaink? Tudjátok jól, kik voltak a megrablóink? (Oláhok, szerbek, csehek, osztrákok.) Lássátok ők is nyugtalanok, rossz a lelkiismeretük, állig fegyverben kell élniök a rablott zsákmány miatt. Pedig hiába, az igazság győz. Erre emlékeztessen minket ez a kép, (előveszem az ország címerét) mely Nagy-Magyarország szent jelképe. (A gyermekek karban rávágják: A címer.) Ugy van, ha rátekintünk, jusson eszünkbe mit vettek el tőlünk Trianonban, s tegyük fogadalmat, hogy addig nem nyugszunk, míg ismét a miénk nem lesz a négy folyó, a hármass halom, s a szent korona minden földje.

Célkitűzés. Hát erről fogunk ma tanulni, de németül. Sőt le is fogjuk rajzolni a címerünket, közben pedig megtanuljuk részeinek német elnevezését. Most pedig térjünk át a német szóra.

II. 1. Was sehen wir auf diesem Bilde? Wir sehen das ungarische Wappen. (Az osztály ismétli és begyakorolja az új kifejezést, amelyet ezentúl aláhúzással megjelölök) Die Form des Wappens ist ein *Schild*. Was ist die Form? (Ein Schild=pajzs.) Der Schild hat zwei Teile: eine linke *Hälfte* (fele, bal fele) und eine rechte *Hälfte*. Wieviel Teile hat der Schild? (A gyermekek egyenként és karban felelnek.) In der linken *Hälfte* sehen wir acht *Streifen* (Stráf-csík) vier rote und vier weiße Streifen. Was sehen wir in der linken *Hälfte*? (Felelet.) Die weißen Streifen sind die vier Flüsse: die Donau, die Teiß, die Drau und die Save. Was bedeuten die vier Flüsse. (Felelet. Itt ügyelni kell a *Donau* helyes hangsúlyozására, mert a gyermekek hajlamosak a szóvégi au-t hangsúlyozni.)

Jetzt sehen wir die rechte *Hälfte* des Schildes. De sehen wir drei grüne *Hügel*. Was sehen wir da? (Felelet.) Wie heißen diese? (Felelet.) In der Mitte ist eine *Krone*. Was ist in der Mitte? (Felelet.) In der Krone steht ein *Kreuz*, ein *Doppelkreuz* (kettőskereszt.) Was steht in der Krone? (Felelet. Itt felhívjuk a gyermek figyelmét a szók hasonlóságára: Krone=korona, Kreuz=kereszt, Doppelkreuz=duplakereszt. Egy kis etimológia nem árt, sőt bepillantást enged a nyelv történeti fejlődésébe.) Welche Farben sehen wir in dem Wappen? (Rot, weiß, grün.) Das sind die ungarischen Farben.

2. Jetzt zeichnen wir schnell das ungarische Wappen in das Heft. Nehmen wir die Hefte und den Bleistift her-

vor, den Radingummi lassen wir weg. Niemand darf radieren. Fertig! Sage mir was wir jetzt zeichnen werden? N. Wir werden das ungarische Wappen zeichnen. (Klassenchor.) Was zeichnen wir zuerst? N. Wir zeichnen zuerst einen Schild. (Klasse.) Geh zur Tafel und zeichne. Was zeichnest du? (einen Schild.) A gyermek kijön, beszél és rajzol, a többi a helyén a füzetbe rajzol. Geh' auf deinen Platz und zeichne in dein Heft. Seid ihr schon fertig? (Jawohl.) Jetzt teilen wir den Schild in zwei Hälften. Was machen wir? H. Wir teilen den Schild in zwei Hälften. Geh hinaus und mach's. Was teilst du? Ich teile usw.... Beszél és rajzol. Aki készen van beszél: Was hast du geteilt? (Múlt idő gyakorlása.) Ich habe... geteilt. Alle fertig? Gut! Nun teilen wir die linke Hälfte in 8 Teile. Was tun wir jetzt? N. Wir teilen die linke Hälfte in 8 Teile. (Klassenchor.) Geh' zur Tafel J. Was machst du? (Ich teile... usw.) Wer ist fertig? Was hast du gemacht? Ich habe die linke Hälfte in 8 Teile geteilt. — Zeichnen wir die 8 Streifen, Was zeichnen wir? Z. Wir zeichnen die 8 Streifen. (Klassenchor) Geh hinaus Z und zeichne. Was zeichnest du? Die acht Streifen. Wer ist fertig? Was hast du gezeichnet? Ich habe... gezeichnet. Jetzt malen wir (festjűk) die Streifen rot und weiß, rot und weiß. (A festést magam végzem, hogy gyorsabban menjen; a gyermekeket megnyugtatom, hogy ők majd odahaza festhetnek.) Was bedeuten die vier weißen Streifen? N. (Die vier Flüsse: die Donau usw.... (Klassenchor.) So! die linke Hälfte ist fertig. Setzt zeichnen wir die rechte Hälfte...

Hasonló módon folyik a munka tovább a befejezésig. A gyermekek rajzolás közben folyton beszélnek s elmondják, hogy mit rajzolnak. Az osztály is beszél karban, sőt közben a múlt időt is gyakoroljuk. A munka elég gyorsan halad előre, s miután a sok beszéd közben megtanulták az olvasmány szövegét, fölösleges a mintaolvasás és az olvastatás. Ehelyett inkább felírunk egy néhány nehezebb szót. Pl. das Wappen, s=a címer; zeichnen, te, habe ge.-t=rajzolni; der Schild, es, e=a pajzs; der Fluß, des Flusses,..sse=a folyó; das Kreuz, es, e=a kereszt. —

A többi szó megírása otthoni munka, mert már tudják a könyvbeli szótárt használni.

III. Most ismételjűk el még egyszer mit rajzoltunk ma, de alkossunk múlt idős mondatokat. Was hast du gezeichnet! Ich habe das ungarische Wappen gezeichnet. Was hast du zuerst gezeichnet? Ich habe zuerst einen Schild gezeichnet. Was haben wir geteilt? Was haben wir in die linke Hälfte gezeichnet? Wie war die Farbe der Streifen? Was bedeuten die weißen Streifen? usw. usw.

IV. Hogyan mondanád ezeket a mondatokat jövő időben. Melyik a segédige? (werden) Tehát hogyan mondanád ezt a

mondatot: Én rajzolni fogom a magyar címet. (Ich werde das ungarische Wappen zeichnen.) Ki tud még hasonlót mondani. (Ich werde den Schild zeichnen, ich werde 8 Streifen zeichnen.) Gut, genug!

V. Házi feladatot kaptok. Nos mi legyen a házi feladat? Gyerekek: Rajzoljuk meg szépre a címet és fessük ki. Nem bánom, de írjátok mellé az elnevezéseket is németül, s olvassátok el a könyvben levő olvasmányt. Munka közben azonban jusson eszetekbe, hogy a ma élő magyar embernek legszentebb feladata visszaszerezni édes hazánk régi határait és visszaállítani a magyar címet régi dicsőségébe.

Jármai Vilmos.

Mennyiségtan.

Kamatszámítás.

10 tanítási óra a polgári fiúiskola III. osztályában.

A polgári fiúiskola III. osztályának számtananyaga a kamatszámítással kezdődik. Az új anyagot azonban megelőzi a II. osztály anyagának felújítása, és ennél fogva a kamatszámítást közvetlenül a százalékszámítás átismétlése előzi meg. A kamatszámításra összesen 26 órát fordítok. A következőkben folytatódólagosan az első 10 órát közlöm. A 10 óra anyaga:

1. A kamatszámítás alapfogalmai.
2. A kamat kiszámítása évekre, hónapokra következtetéssel. (Kiindulva 100 P 1 évi kamatából.)
3. A kamat kiszámítása évekre, hónapokra következtetéssel. (Kiindulva az 1 évi 1%-os kamatból.)
4. és 5. A kamat kiszámítása napokra következtetéssel.
6. és 7. A kamat kiszámítása képlettel.
8. és 9. A kamat kiszámítása kulcsszámmal.
10. Több tőke együttes kamatának kiszámítása.

1. óra.

A kamatszámítás alapfogalmai.

I. A házi feladat számonkérése.

(A felügyelők jelentése után összehasonlítjuk a példákat.)

1. példa. Mennyit kell készpénzben fizetnünk, ha a számla 305.27 P-ről szól és a skontó 3.5%?

Számlaösszeg	305.27 P	$30527 P \times 3.5$
3.5% skontó	10.68 „	91581
Készpénz	<u>294.59 P</u>	<u>152635</u>
		10.68445 P